

1978/79:30

Nr 30

Fredagen den
10 november 1978

Fredagen den 10 november

Kl. 09.00

*Fyllnadsval till
utskott*

§ 1 Fyllnadsval till utskott

*Om bostadspoli-
tiken*

TALMANNEN: Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i finansutskottet under Paul Janssons ledighet anmält hans ersättare Jan Fransson.

Centerpartiets partigrupp har som suppleant i kulturutskottet under Sture Korpås ledighet anmält hans ersättare Leif Zetterberg.

Talmannen förklarade därefter valda till

suppleant i finansutskottet

Jan Fransson (s)

suppleant i kulturutskottet

Leif Zetterberg (c)

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet på grund av enskilda angelägenheter under tiden den 14 november – den 15 december 1978.

Stockholm 1978-11-09

Sven-Olov Träff

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att Per Westerberg (m) skulle inträda som ersättare för Sven-Olov Träff under hans ledighet från riksdagsmannauppdraget.

§ 3 Om bostadspolitiken

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBE erhöll ordet för att besvara *Tore Claesons* (vpk) den 18 oktober anmälda interpellation, 1978/79:37, och anförde:

Herr talman! Tore Claeson har frågat mig

1. om regeringen kommer att föreslå något statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen för att förhindra nya hyreshöjningar i befintliga

Fredagen den
10 november 1978

*Om bostadspoli-
tiken*

hyreshus,

2. vilka åtgärder regeringen vill vidta för att stoppa eller begränsa kostnadsökningarna för nya hyres- och bostadsrättshus hos kommunala och kooperativa företag,

3. om regeringen överväger några förslag till förbättringar av bostadsbidragen genom bl. a. en höjning av övre hyresgränser och inkomstgränser, och

4. om regeringen är beredd att föreslå åtgärder som kan öka bostadsbyggandet till minst 75 000 lägenheter per år med satsning i första hand på flerfamiljshus och hyreslägenheter.

Frågor som har samband med kostnadsutvecklingen och därmed också hyresutvecklingen i bostadsföretagen samt företagens ekonomiska situation kommer regeringen i nästa vecka att anmäla i en proposition till riksdagen. Jag är därför inte beredd att nu gå närmare in på dessa frågor. Regeringen har dock tidigare offentliggjort att propositionen kommer att innehålla förslag om statliga lån för underhåll av hyreshus som har byggts med statligt stöd.

Vad gäller åtgärder för att begränsa kapitalkostnadsökningarna hos bostadsföretagen vill jag erinra om riksdagens beslut i anledning av årets budgetproposition (prop. 1977/78:100 bil. 16, s. 30–33, CU 1977/78:27, rskr 1977/78:264). Beslutet innebär att de lägenheter i flerbostadshus som påbörjas år 1977 och 1978 får en subvention av kapitalkostnaderna genom att den garanterade räntan sänks till 3,6 resp. 3,4 %. För lägenheter i hus som påbörjas i år subventioneras därmed kapitalkostnaderna med ca 60 % eller med ca 1 000 kr. per månad för en hyreslägenhet av genomsnittlig storlek. Vidare har lånetaket för bostadslån i augusti i år höjts med 4 % för att möta redovisade överkostnader, och räntetillägget för räntekostnader mellan färdigställandet och utbetalning av bostadslån har ersatts med ett räntebidrag. Genom de olika beslut som här har redovisats har subventionerna för boendet i en nyproducerad treumslägenhet ökat med 200 kr. per månad. Enbart genom det nya räntebidraget ökar det statliga stödet med ca 120 kr. per månad för en sådan lägenhet.

Jag vill också framhålla att genom trepartiregeringens framgångsrika satsning på att begränsa inflationen har ökningen av byggnadskostnaderna kunnat begränsas.

Tore Claeson tar också upp bostadsbidragen i sin interpellation. Bostadsbidragen har stor betydelse när det gäller att mildra effekterna av höjda boendekostnader. De statskommunala bostadsbidragen till barnfamiljer höjdes senast den 1 april 1978. Ytterligare en höjning av bostadsbidragen sker den 1 januari 1979 enligt riksdagens beslut (prop. 1977/78:100 bil. 16, s. 22–27, CU 1977/78:27). Genom dessa åtgärder reduceras hyreshöjningarnas effekt för främst barnfamiljer. Ytterligare förbättringar av bostadsbidragen kommer att övervägas i samband med 1979 års budgetproposition. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att de allmänna barnbidragen höjdes senast den 1 april 1978. Regeringen kommer också att föreslå en ny höjning från den 1 januari 1979.

Tore Claeson tar avslutningsvis upp frågan om bostadsbyggandets omfatt-

ning. Av herr Claesons fråga framgår att han anser att minst 75 000 nya lägenheter måste byggas varje år.

Låt mig först slå fast att ansvaret för bostadsförsörjningen är delat mellan staten och kommunerna. Kommunerna har huvudansvaret för planering och genomförande av bostadsbyggandet. Staten anger ramarna för kommunernas verksamhet i lagstiftning och genom att anvisa finansieringsmöjligheter och lämna lån och bidrag.

Även om kommunerna har ansvaret för bostadsbyggandets omfattning och inriktning är det självfallet nödvändigt att regeringen följer utvecklingen med hänsyn till bl. a. riskerna för obalans på bostadsmarknaden. Bostadsbyggandet har hittills i år legat på en högre nivå än år 1977. Regeringen har som jag tidigare nämnde vidtagit åtgärder bl. a. för att få en bättre anpassning av lånetaket till prisförändringarna. Samtidigt har bostadsstyrelsen fått i uppdrag att följa kostnadsutvecklingen inom bostadsbyggandet. De kraftiga höjningarna av lånetaket för statliga bostadslån har särskilt under år 1977 avvägs så att flerfamiljshusbyggandet stimuleras särskilt. Genom att lånetaket numera anpassas till prisförändringarna kommer påbörjandet av nya bostadshus att underlättas, eftersom lånetaket med en mycket begränsad fördröjning avspeglar ett aktuellt byggprisläge.

Antalet lägenheter som hittills i år har fått beslut om bostadslån tyder på att hela nybyggnadsramen kan komma att utnyttjas. Regeringen har därför nyligen, i samband med att ramen för beslut om ombyggnad och räntebärande förbättringslån har vidgats med 110 milj. kr., tagit i anspråk del av den projektreserv om 10 000 lägenheter som står till regeringens förfogande. Det innebär att bostadsbyggnadsramarna inte medför någon begränsning av möjligheterna att öka bostadsbyggandet i år.

Bostadsinvesteringarna har minskat under en följd av år. Enligt de bedömningar som nu kan göras uppvisar de dock en kraftig ökning under år 1978.

Enligt bostadsstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1979/80 bör det årliga bostadsbyggandet vara omkring 65 000 lägenheter per år fram till år 1985 för att bostadsförsörjningen skall kunna tryggas. Jag vill inte nu binda mig för det exakta antalet lägenheter som bör byggas 1979, men bostadsstyrelsens bedömning bör tillmätas stor betydelse.

Sammanfattningsvis ökar både ny- och ombyggnadsverksamheten. Regering och riksdag har givit förutsättningar för ytterligare ökningar. Det ankommer nu på kommuner och bostadsföretag att ta sin del av ansvaret för bostadsbyggandet och därigenom trygga en god bostadsförsörjning.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag ber att först få tacka bostadsministern för svaret på min interpellation.

När jag tidigt i höstas framställde min interpellation gjorde jag det dels mot bakgrund av den hyres-, kostnads- och löneutveckling som skett under de senaste åren, dels mot bakgrund av de stora hyreshöjningskrav som då nyligen aviserats från de allmännyttiga bostadsföretagen och från privata

Nr 30

Fredagen den
10 november 1978

*Om bostadspoli-
tiken*

fastighetsägare.

Hyran utgör en mycket tung utgiftspost för många hushåll. Hyrorna har under hela 1970-talet fortsatt att stiga kraftigt och under de senaste åren ökat snabbare än den kraftiga allmänna inflationen. När man tar del av den offentliga statistiken över pris- och hyresutvecklingen finner man exempelvis att konsumentprisindex under åren 1970–1977 ökade med 80,5 % och den genomsnittliga årshyran för en bostadslägenhet åtskilligt mer, eller med 92,5 %.

Som bekant har hyrorna sedan fortsatt att stiga i en takt som är helt oacceptabel, och de svarar på intet sätt mot inkomst- och löneutvecklingen. Hyreshöjningarna från den 1 januari 1978 blev i genomsnitt minst 15 kr./m² lägenhetsyta och år, vilket för en vanlig familjelägenhet betyder en ökning med ca 12 % eller en hyreshöjning med minst en hundralapp per månad. Varje hyreshöjning är en löneminskning, och arbetare och tjänstemän måste för att försvara sin levnadsstandard också slåss mot hyreshöjningarna. Under tider av ekonomisk kris framstår detta tydligare än annars. Rörelsen bland hyresgästerna för hyresstopp och en annan bostadspolitik växer sig allt starkare och tar sig olika uttryck. Ett av dessa var den demonstration med 4 000 deltagare som genomfördes här i Stockholm för två veckor sedan. Allt fler människor kommer till insikt om att vi måste få en annan hyres- och bostadspolitik och att första steget i en sådan politik består i att sätta stopp för de ständiga hyreshöjningarna.

Vänsterpartiet kommunisterna kräver hyresstopp. Ett hyresstopp måste kombineras med stöd åt de allmännyttiga bostadsföretagen, ja, hyresstoppet måste realiseras just genom ett sådant stöd. Hyresnivån i de allmännyttiga bostadsföretagen har stor betydelse för hyresnivån även i privata fastigheter. De privata värdarna är visserligen skyldiga att förhandla om hyran, men de s. k. bruksvärdesreglerna i hyreslagen garanterar dem minst lika stora hyreshöjningar som i likvärdiga allmännyttiga lägenheter. I dag befinner sig många allmännyttiga bostadsföretag i ständig ekonomisk kris. Deras kostnader stiger kraftigt och leder till allt orimligare hyreskrav. Eftersom de ingår som en del i den kapitalistiska ekonomin blir deras s. k. självkostnadshyror närmast ett slags marknadspris på lägenheter. I detta marknadspris ingår marknadsräntan på de pengar som lånats för att täcka kostnader för bygget innan det är färdigt. Där ingår priset på marken inkl. tidigare spekulationsvinster, monopolvinster på byggnadsmaterial och vinster till privata byggföretag.

När de kommunala bostadsföretagen vill höja hyran för att få dessa skenande självkostnader täckta, möts de av ett allt bestämdare motstånd från hyresgäster, som helt enkelt inte orkar med flera hyreshöjningar. De borgerliga partiernas svar på denna hyresgästopinion har varit förslag, som innebär en ökad privatisering av boendet. Attraktiva delar av allmännyttan skall förvandlas till äganderättslägenheter, småhusbyggandet skall öka. Dessa förslag måste bestämt avvisas. Även om de allmännyttiga bostadsföretagen är beroende av den kapitalistiska marknadsekonomin, gör de ingen egen profit i förvaltningsledet till skillnad mot de privata fastighetsägarna. Att

försvaga de allmännyttiga bostadsföretagen vore ett steg i rakt motsatt riktning mot en bostadspolitik med socialt innehåll.

Under trycket av hyresgästopinionen har Hyresgästernas riksförbund ställt kravet på statligt stöd till allmännyttan för att stoppa hyreshöjningarna. Därmed anslöt man sig till det krav kommunisterna varit ensamma om att driva. Som svar på kraven på statligt stöd till de kommunala bostadsföretagen har den tidigare trepartiregeringen genom den nuvarande bostadsministern Birgit Friggebo aviserat ett förslag om särskilda underhållslån. Till detta förslag hänvisas också i början av dagens interpellationssvar.

Sådana lån för underhåll av nyare flerfamiljshus kan vara av intresse för vissa fastighetsägare. De kan också ge vissa sysselsättningseffekter, men de är inget svar på hyresgästernas krav på hyresstopp för att försvara levnadsstandarden och minska orättvisorna på bostadsmarknaden. Förslaget skulle ge fastighetsägare möjlighet att låna ca 1 000 kr. per lägenhet för underhåll i hus byggda 1965–1975. Räntan ligger något under marknadsräntan och amorteringstiden är kort, bara 15 år.

Ett sådant lån innebär att kapitalkostnaderna ökar och att framtida hyreshöjningar intecknas. Lånen kan inte utgå till hus byggda före 1965 – där underhållsbehoven är störst. De är inte särskilt intressanta för välskötta allmännyttiga företag. De privata fastighetsägare som kan utnyttja skatteavdragen får däremot en extra subvention.

Vpk har föreslagit ett statligt stöd till allmännyttan i form av ränte- och amorteringsfria lån – kalla det gärna tilläggs lån eller något liknande – för att stoppa hyreshöjningarna. Behovet av sådant stöd kvarstår ogravverat även om underhållslånen kommer att beslutas av riksdagen.

Statligt stöd är nödvändigt för att minska orättvisorna mellan privata och kommunala fastighetsägare. Det är nödvändigt för att minska orättvisorna mellan dem som bor med hyresrätt och dem som bor med någon form av äganderätt. Det är nödvändigt för att begränsa effekterna av de senaste årens reallönesänkningar och prishöjningar.

Hyresstopp är bara första steget i en ny bostadspolitik. Nästa steg måste innebära ett angrepp mot de kapitalintressen som i alla led driver upp boendekostnaderna och utplundrar hyresgästerna. Nästa steg måste innebära kraftåtgärder mot all spekulation i mark, byggande, byggnadsmaterial och finansiering. Udden måste riktas mot bank-, bygg- och fastighetskapitalet och kampen måste gälla en bostadspolitik för lägre boendekostnader, ökat bostadsbyggande, bättre bostadsmiljöer och ett verkligt hyresgästinflytande.

En sådan kamp mot hyresutplundringen måste drivas på flera fronter, om den skall ge resultat. Den måste drivas i hyresgästorganisationer, i fackförbund, i aktionsgrupper och i parlamentariska församlingar, exempelvis här i riksdagen. Vpk kommer att fortsätta att driva kampen mot hyresutplundringen, för en ny bostadspolitik med socialt innehåll och en socialistisk inriktning.

När det gäller åtgärder för att stoppa eller begränsa kostnadsökningar för nya hyres- och bostadsrättshus hos kommunala och kooperativa bostadsfö-

retag har bostadsministern inga förslag eller åtgärder att redovisa utöver dem som var genomförda och väl kända då interpellationen ställdes.

I svaret redovisas vissa förbättringar som skett genom sänkning av den garanterade räntan, höjning av lånetaket och vissa möjligheter till räntebidrag, för de hus som påbörjats eller byggts 1977–1978. Vad som i svaret glömts bort – som vanligt från regeringshåll – är att redovisa de försämringar som kommer för alla hyres- och bostadsrättshus genom att räntebidragen minskas från 1980. Förmodligen kommer staten på detta sätt att ta in minst dubbelt så många miljoner kronor årligen som det kostar att något subventionera nyproduktionen. Det drabbar ytterligare dem som redan har en bostad och som snart inte ser någon utväg att klara de ständiga hyreshöjningarna.

Det är bra och nödvändigt med förbättringar för allmännyttans och bostadskooperationens nyproduktion, men enskilt ägda hus borde inte erhålla statliga subventioner. De privata hyreshusen måste enligt vpk:s mening ställas vid sidan av den statliga långivningen, och inga statliga lån borde medges för ny- eller ombyggnad av enskilt ägda flerfamiljs- eller småhus som inte skall bebos av låntagaren. Särskilda lågräntelån med högst 3 % ränta utan årlig höjning och med 60 års amorteringstid skall ges till hyres- och flerfamiljshus hos de allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagen. En statlig bostadsbank och statlig totalfinansiering av bostadsområden är troligen nödvändigt för att klara detta. En låg och fast ränta liksom ett system för belåning som innebär att alla pengar kan erhållas på *ett* ställe i den takt de behövs är en avgörande förutsättning för låga boendekostnader.

Herr talman! Då det gäller min fråga om bostadsbidragen redovisas i svaret de beslut som fattats och som vi väl känner till. Trots de förbättringar som under senare år har skett så kvarstår det faktum att man inte tillräckligt tagit hänsyn till inflationens verkningar och till de stora hyreshöjningar som genomförts från den 1 januari, den 1 april, den 1 juli eller den 1 oktober i år. Hushållens betalningsförmåga urholkas alltmer och hundratusentals hushåll har inte råd att förbättra sin bostadsstandard. De övre hyresgränserna är så lågt satta att många hushåll som redan har en högre hyra än de fastlagda gränserna inte får en enda krona i förbättring då deras hyra höjs.

Inkomstgränserna för reducering av bostadsbidrag måste också höjas med hänsyn till att många hushåll fått bostadsbidragen minskade som en följd av inflationen eller helt förlorat sina bidrag. I konsekvens med detta måste också den s. k. reduktionsgränsen för beräkning av bostadsbidragens storlek höjas. Bostadsministern säger att ytterligare förbättringar av bostadsbidragen kommer att övervägas i samband med 1979 års budgetproposition. Det måste såvitt jag förstår innebära att en ordentlig förbättring av bostadsbidragen kommer redan under våren 1979 för att hjälpa upp de helt otillräckliga förändringar som sker från årsskiftet. Varje övervägande måste rimligtvis leda till ett sådant resultat, om man inte blundar för problemen.

Så till frågan om bostadsbyggandets omfattning och inriktning. Av svaret framgår att regeringen knappast ämnar vidta sådana åtgärder som kan stimulera till ett väsentligt ökat bostadsbyggande med satsning i första hand

på flerfamiljshus och hyreslägenheter. Bostadsbyggandet har sjunkit till samma nivå som efter andra världskriget. Det byggs i dag omkring 50 000 lägenheter per år. Samtidigt skjuter många kommuner utbyggnaden av daghem och annan samhällsservice på framtiden. Kapitalismens planlöshet understryks av att arbetslösheten bland byggnadsarbetarna samtidigt växer. Antalet byggnadsarbetare anställda för att bygga bostadshus har sjunkit från ca 50 000 år 1970 till ca 25 000 år 1978.

Byggsektorn har en central roll inte bara när det gäller att bygga bort sociala brister utan också i kampen mot arbetslöshet. Ett ökat byggande skapar jobb inte enbart för byggnadsarbetare. Det påverkar också direkt en rad andra branscher – cement, trä, järn, stål, jord, sten, kemisk-teknisk industri, verkstads- och sanitetsvaruindustri. Också transportsektorn och branscher som ger tjänster åt byggandet påverkas. Byggbranschen är jämförd med andra industrigrenar föga importberoende, vilket gör att varje investering ger förhållandevis mycket arbete inom landet.

Bostadsbyggandet inriktas i dag alltmer på småhus. Av omkring 110 000 byggda lägenheter år 1970 låg 70 % eller 75 000 lägenheter i flerfamiljshus. År 1977 byggdes ca 55 000 lägenheter, varav 25 % eller ca 14 000 lägenheter i flerfamiljshus. Antalet nybyggda småhus har hållit sig konstant mellan 35 000 och 45 000 varje år under 1970-talet, men andelen småhus har ökat till 75 %.

Herr talman! Dagens snedvridna bostadsbyggande innebär att det blir allt svårare för dem som måste hyra sin bostad, medan valmöjligheterna hela tiden ökar för dem som kan köpa sin bostad. Detta gäller inte bara nyproduktionen. Även i bostadsbeståndet i övrigt sker en förändring som gynnar dem som kan köpa – hyreshus omvandlas till privata bostadsrätter och andelslägenheter. Mängden hyreslägenheter minskar därmed ytterligare.

Denna utveckling kommer att förstärkas om folkpartiet och övriga borgerliga partier fullföljer sina förslag att ytterligare underlätta ett överförande av hyreslägenheter till bostadsrätter och andelslägenheter. Bostadsbyggandet styrs i dag av bank-, bygg- och fastighetskapitalet. Detta gynnar småhusbyggandet. De allmännyttiga, kommunala, bostadsföretagen har hamnat i ett allt sämre läge och hotas nu på många håll av nedrustning och försäljning. Kommunernas markpolitik är passiv och planberedskapen är dålig.

Av vad jag nu sagt framgår att situationen på bostadsmarknaden och för de boende är mycket allvarlig och att de nuvarande förhållandena inte kan få fortsätta.

Herr talman! Av det interpellationssvar bostadsministern gett och vid vilket jag ganska utförligt har uppehållit mig framgår att den borgerliga regeringen nu lika litet som tidigare har för avsikt att på allvar ta itu med dessa problem.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! När man talar om hyreshöjningar och hyrans andel av människors inkomst måste man självfallet se till det totala utrymme för privat konsumtion som människor har att röra sig med; man kan ju inte isolera hyran i den budgeten. Vi vet då att en lägre inflationstakt i år – den är lägre än vad t. o. m. avtalsparterna räknade med i våras – ger ett större utrymme i år än vad man tidigare hade räknat med för privat konsumtion. Nästa år kommer vi också att få lägre kommunalskattehöjningar än på mycket länge. Riksdagen kommer att senare få ta ställning till ett stimulanspaket som gäller framför allt skattesänkningar och höjda barnbidrag. Sammantaget tror jag man kan säga att vi efter vissa påfrestningar för den privata konsumtionen under det senaste året kommer att få se en viss ljusning i situationen under nästa år.

Tore Claeson säger att regeringen inte har "svaret" hyresgästerna med vad de har begärt, nämligen ett hyresstopp. Låt mig då bara konstatera att det förslag till underhållslån som vi kommer att lägga fram i riksdagen nästa vecka till viss del redan har fått avsedd effekt, nämligen den att hyresförhandlingarna har kommit i gång. Såvitt jag har tolkat hyresgästernas representanter rätt har man på den kanten varit relativt nöjd med det förslag som regeringen har aviserat. – Jag begär aldrig att någon skall vara helt nöjd, eftersom det är en omöjlighet, men min tolkning är ändå att parterna har varit ganska nöjda, och det har gjort att hyresförhandlingar kommit i gång. Man har också gjort bedömningen att det skall kunna gå att föra hyresförhandlingarna och att relativt smärtfritt komma fram till enighet för nästa år.

Tore Claeson säger att det enda svar som borgerliga politiker ger människor som är oroliga för kostnadsökningar och hyreshöjningar är att man skall införa äganderättslägenheter och att småhusbyggandet skall öka. Jag tror att Tore Claeson lyssnar dåligt på vad andra har att säga, samtidigt som han ibland har en annorlunda verklighetsbeskrivning än många av oss andra. I folkpartiet har vi sagt att vi tycker det kan vara bra att vissa hyreslägenheter omvandlas till bostadsrätter. Det gör vi för att vi menar att inflytande över den egna bostaden är viktigt. Det kan också få andra effekter, nämligen att man kan påverka boendekostnadsutvecklingen i det egna huset, det kan ge möjligheter till en ökad gemenskap i boendet i stället för, som Tore Claeson säger, en ökad privatisering. I bostadsrättsföreningen blir man beroende av att fatta gemensamma beslut, och man kan göra kopplingen mellan vilka utgifter man vill ha och vad det kostar i form av hyra eller avgifter. Den inflytandemöjligheten är för hyresgästerna i hyreshusen i dag ganska liten. Jag tycker att man även när det gäller hyresrätten skall öka inflytandet för att också kunna få en mer direkt påverkan av kostnadsutvecklingen och därmed hyresutvecklingen i det egna boendet.

Tore Claeson säger att vi, när vi har ökat subventionerna i nyproduktionen, alltså sänkningen av den garanterade räntan från 3,9 % till 3,4 %, inte samtidigt har talat om att det kommer en mycket marginell höjning fr. o. m. 1980 på det befintliga beståndet. Jag är väldigt angelägen om att det absolut inte skall hållas tyst om den här frågan för det är en mycket medveten politik,

nämligen den att i dag har allmännyttiga bostadsföretag och hyresgäströrelsen tagit på sig ett stort ansvar för att vältra över kostnader från nyproduktionen till det äldre beståndet för att vi skall slippa en hyressplittning. Jag tycker att samhället tidigare har svikit genom att inte ta på sig ansvaret att eliminera inflationens effekter på kapitalkostnaderna i hyran. Vad det alltså här är fråga om är att samhället tar det ansvar man borde tagit tidigare, nämligen att möjliggöra nyproduktion till relativt vettiga kostnader men att samtidigt se till att vi därmed inte får en hyressplittning. Det innebär att man måste visa följsamhet när det gäller kapitalkostnadsutvecklingen för det äldre beståndet.

Vad beträffar byggnadsverksamheten vill jag direkt konstatera att vi har en helt annorlunda verklighetsbild. Tore Claeson tycks inte ha upptäckt att bostadsbyggandet ökar kraftigt i år, både nyproduktionen och ombyggnadsverksamheten. Vad det framför allt är fråga om är en ökning av flerfamiljshusen: bostadsrättslägenheter och hyresrättslägenheter, där ökningen ligger på hela 30 %. Hela nyproduktionsökningen ligger på flerfamiljshusen, medan småhusbyggandet står helt stilla.

När det gäller ombyggnadsverksamheten – som också är en viktig bostadspolitisk fråga – dvs. att höja standarden i det dåliga beståndet, ser vi att vi har en ökning på strax över 40 % i år i flerfamiljshusbeståndet. Låt mig också konstatera att när det gäller bostadsinvesteringarna så har vi sedan 1973 hela tiden upplevt sänkningar – mellan 2 och 8 % under åren 1973–1977. I konjunkturinstitutets prognos för 1978 görs bedömningen att bostadsinvesteringarna – jag talar då hela tiden om fasta priser – kommer att öka med ca 19 %, alltså en höjning för första gången på många år och därtill en mycket kraftig höjning. Jag vill inte ta åt mig hela äran, men jag tror faktiskt att de åtgärder som regeringen har vidtagit och som ibland också riksdagen har beslutat om för att få i gång byggverksamheten är en bidragande orsak till dessa öknings. Jag menar också att de åtgärder som vi har vidtagit nu senast, framför allt den förändring som skedde den 1 september i år, ännu inte har verkat fullt ut. Det ligger som en bra utgångspunkt för att ökningen i bostadsbyggandet skall kunna fortsätta även nästa år.

TORÉ CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill än en gång erinra om vad jag uppehöll mig vid i inledningen. Bostadsministern säger att utrymmet för den privata konsumtionen kommer att öka förmodligen redan under nästa år. Jag vill då erinra om att jag redan givit exempel på den hittillsvarande utvecklingen i fråga om relationerna mellan boendekostnaderna och kostnaderna för andra nyttigheter. Denna utveckling kan emellertid uttryckas också med andra siffror och andra exempel. Man kan använda siffrorna för de senaste fem åren och då finna att konsumentpriserna under den perioden steg med 62 %, medan hyrorna steg med 73 %. Oavsett vilka årtalsintervaller man använder för de senare åren är det ostridigt att det har skett en sådan förskjutning då det gäller kostnaderna, att hyrorna i dag tar en allt större del av familjernas inkomster.

Normalinkomsttagaren betalar i dag mellan 20 och 25 % av sin bruttoinkomst i hyra. Hyran är emellertid ingen vara som en bil, en TV-apparat eller liknande. Hyran kan man inte vänta med att betala. Bil eller TV kan man vänta ett eller två år med att skaffa sig, men beträffande hyran kan man inte vänta ens en månad eller en vecka utan att äventyra sin kvarboenderätt. Det är alltså helt galet att i diskussionen om hyror och boendekostnader jämställa dessa med kostnader för varor som vi konsumerar.

Hyresgästerna jämför med all rätt sina boendekostnader med boendekostnaderna för dem som bor på annat sätt. De kan då konstatera att de som bor med hyresrätt är missgynnade. De får betala mera av sina inkomster för bostaden. Detta är ostridigt. Det går att belägga hur mycket som helst med hjälp av både offentlig och annan statistik. Men framför allt är det ostridigt mot bakgrund av hushållens egna erfarenheter. De märker sannerligen att det blir allt svårare att få det hela att gå ihop.

De förslag till underhållslån som vi kommer att få på riksdagens bord i form av en proposition förmodligen om någon vecka, om jag fattade rätt, är naturligtvis på sitt sätt nödvändiga. Men de innebär att man automatiskt lägger på en hyresökning med ca 2 kr. per kvadratmeter lägenhetsyta och år. För en normallägenhet är det en hyreshöjning på 150 kr. som så att säga finns inbyggd i dessa förslag.

Sedan har jag svårt att förstå varför man på detta sätt också skall gynna privata fastighetsägare och ge dem möjligheter att få sådana här lån. För att stoppa hyresutvecklingen tror jag att det kommer att bli nödvändigt att realisera vpk:s förslag om ränte- och amorteringsfria lån på ett annat sätt, nämligen genom att göra underhållslånen ränte- och amorteringsfria. Detta blir nödvändigt för att kunna klara saken på sikt. I annat fall kommer situationen för hyresgästerna på sikt bara att förvärras.

Bostadsministern talade om den marginella höjning som kommer att ske från 1980 när det gäller den garanterade räntan. När det är fråga om en tiondels procent kan den te sig rätt marginell. Men i praktiken innebär det en hyreshöjning på ett par tre kronor. Bostadsministern är mycket väl medveten om att det jag sade är riktigt; de höjningar man på det sättet inför när det gäller den garanterade räntan för alla statligt belånade hus är av betydligt större storleksordning än de subventioner som man inför då det gäller nyproduktionen. Det är detta vi tycker är oriktigt och det är detta jag vände mig mot i mitt inlägg.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! När det gäller sänkningen av den garanterade räntan i nyproduktionen och höjningen i fråga om det äldre beståndet vill jag bara säga att staten inte kommer att göra någon vinst på denna omräkning.

Det är riktigt när Tore Claeson säger att hyran har en särställning i människors ekonomi; man måste betala sin hyra varje månad, eftersom man annars riskerar att bli av med sin lägenhet. När det gäller annan konsumtion kan man styra denna från tid till annan på ett enklare sätt. Det är just detta faktum som ligger bakom de stora satsningar som görs på boendet. De utgår i

form av generella subventioner, i form av finansiering av bostadsbyggandet, i form av riktat stöd när det gäller bostadsbidragen. Det är också detta som ligger bakom det faktum att vi nu lägger fram förslag om att satsa ytterligare en miljard kronor till hyreshusen för att på det sättet dels få en bättre underhållsstandard i dessa hus, dels kunna hålla hyrorna på en någorlunda vettig nivå. Jag delar helt den uppfattningen, och det är också detta som ligger bakom de många förslag och stora satsningar som samhället gör.

Det är riktigt att småhusägarna betalar mer i boendekostnader än vad de gör som bor i hyresrätts- och bostadsrättsfastigheter, bl. a. beroende på det faktum att småhusen i regel är väsentligt mycket större än vad lägenheterna i flerfamiljshus är. Detta gör också att man i vissa fall kan komma fram till att samhällets stöd totalt sett för samma givna antal lägenheter blir något större. Men det är naturligtvis en konsekvens av att det bor fler barnfamiljer i småhus än vad det gör i flerfamiljshusen.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Birgit Friggebo säger att det är riktigt att småhusägarna betalar mera för sina boendekostnader. Var och en vet väl att det inte är riktigt – jag trodde över huvud taget inte att bostadsministern skulle kunna påstå någonting sådant. Alla som velat ta del av det ganska utförliga material och de utredningar som kommit under senare år på detta område vet ju att just småhusägandet är gynnat i förhållande till hyresrätten och att småhusägarna tack vare de subventioner som utgår via skatteavdragen har en mycket gynnad ställning i förhållande till hyresgästerna.

Sedan nämnde Birgit Friggebo bostadsbidragen. Det kan i det sammanhanget kanske vara intressant att ta sig en funderare på vad det kan vara som gör att antalet hushåll som erhåller bostadsbidrag sjunker och har sjunkit sedan 1975. Det beror på att inkomstgränserna för bidrag inte har höjts i takt med inkomstutvecklingen och med inflationen. Även efter de förändringar som nu senast genomförts kommer det förhållandet att kvarstå. Förmodligen kommer utvecklingen att allt färre hushåll får möjlighet att erhålla bostadsbidrag att fortsätta, om man inte som vpk föreslagit företar kraftigare förbättringar när det gäller bostadsbidragen.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Bara en liten kommentar till det här senaste.

Det är alldeles riktigt att det är färre människor som har bostadsbidrag nu. Det finns ingenting sagt om att ett visst antal människor i Sverige för all framtid skall ha bostadsbidrag. Det är, tycker jag, en självklarhet att det faller bort ett och annat bostadsbidrag när man får en kraftig standardökning, vilket vi upplevde under åren 1974–1976 till följd av de kraftiga lönehöjningarna och de kraftiga ökningarna av den privata konsumtionen. Under de två senaste åren har över 60 000 kvinnor gått ut i förvärvslivet. Även detta är naturligtvis förklaringen till att en del bostadsbidrag försvunnit.

Bostadsbidragen är ett stöd till människor med begränsade inkomster. Om

Fredagen den
10 november 1978

*Om ökade möjlig-
heter till bostads-
byggande på lands-
bygden*

människorna får det bättre genom kraftiga löneyft eller genom att de går ut och arbetar skall bostadsbidragen naturligtvis inte följa med.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Låt mig bara kort tillägga något jag glömde i mitt tidigare inlägg.

Jag vill beträffande bostadsbyggandets ökning bara göra den kommentaren att bostadsministern och jag är mycket väl medvetna om att den enligt bostadsministern mycket kraftiga ökningen då det gäller byggandet av flerfamiljshus hänför sig till praktiskt taget ett område, t. o. m. en liten del av en kommun här i landet. Generellt sett är det riktigt, som jag har sagt, att vi upplever en nedgång och ett katastrofalt lågt byggande då det gäller flerfamiljshus.

Jag är ense med bostadsministern om att bostadsbidragen inte är någonting som man för all framtid skall vara beroende av. Man skall naturligtvis se till att föra en sådan bostadspolitik att en normalfamilj, där familjemedlemmarna är friska, kan hyra sig en bra och tillräckligt rymlig bostad för en sådan kostnad att man inte behöver anlita några bostadsbidrag. Det är vi helt överens om, om det är det som bostadsministern menar. Men då skall vi samtidigt vara medvetna om att ett läge där detta blir ett normalt förhållande kan vi inte få om vi inte tar itu med orsakerna till de höga boendekostnaderna, om vi inte tar itu med alla vinst- och spekulationsintressen som finns i olika led på bostadsmarknaden, om vi inte försöker göra bostaden till en social rättighet – inte bara i teorin utan också i praktisk handling.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om ökade möjligheter till bostadsbyggande på landsbygden

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara *Anton Fågelsbos* (c) den 18 oktober anmälda interpellation, 1978/79:39, och anförde:

Herr talman! Anton Fågelsbo har frågat mig om jag med stöd av nu vunna erfarenheter anser att det finns skäl att genom luktservitut möjliggöra avstyckningar och byggnadslov på landsbygden i ökad utsträckning.

Begreppet luktservitut har använts i fråga om en viss typ av villkor i samband med överlåtelse av ett område av en jordbruksfastighet. Villkoret innebär att köparen utan krav på ersättning eller på inskränkning i lantbrukets hantering skall tåla visst intrång i form av lukt från djurstallar eller gödselspridning på stamfastigheten. Efter avstyckning av det sålda området har också inskrivning beviljats för servitut i enlighet med sådant villkor i köpeavtal.

Min företrädare har besvarat liknande interpellationer av Anton Fågelsbo. Senast skedde detta den 8 november 1977. Dåvarande bostadsministern svarade då att hon hade låtit undersöka möjligheten att använda luktservitut

som medel att komma till rätta med de problem som berördes i interpellationen men att hon hade funnit att servitut av detta slag har ett mycket begränsat värde när det gäller att reglera konflikter mellan bostadsbebyggelse och ett närbeläget jordbruk. Anton Fågelsbo instämde då i den bedömningen.

Jag delar min företrädares uppfattning i frågan och vill här kort utveckla skälen till detta.

Först och främst kan som bekant ett servitut över huvud taget aldrig bli aktuellt om bostadshuset byggs på jordbruksfastigheten utan att mark till huset avskiljs till en särskild fastighet. Servitut kan alltså användas bara i samband med en fastighetsbildningsåtgärd eller för att reglera förhållandet mellan två bestående fastigheter. Man kommer aldrig åt t. ex. arrenden och liknande.

När det sedan gäller själva avstyckningen skall den prövas enligt objektiva kriterier. Fastighetsbildningsmyndigheten kan antingen finna att risken för immissioner från ett närbeläget jordbruk är så påtaglig att avstyckningen är olämplig eller också anse störningarna vara så små att avstyckningen kan godtas. Att köparen genom ett servitut utfäster sig att inte påkalla ingripanden mot olägenheterna har alltså ingen avgörande betydelse för lämplighetsbedömningen.

Vidare måste man hålla i minnet att ett luktservitut möjligen kan skydda jordbrukaren mot olika krav direkt från den som äger bostadsfastigheten. Däremot kan servitutet inte trygga jordbrukaren mot ingripanden från de myndigheter som har att utöva tillsyn enligt miljöskyddslagen och hälsovårdsstadgan.

Jag anser således inte att luktservitut är någon framkomlig väg om man som Anton Fågelsbo vill möjliggöra avstyckningar och byggnadslov på landsbygden i ökad utsträckning.

Anton Fågelsbo anger som ett skäl för sin interpellation att de bestämmelser om tätbebyggelse av mindre omfattning som infördes i byggnadslagen med anledning av propositionen 1976/77:122 inte har medfört någon förbättring när det gäller möjligheterna till samexistens mellan bostäder och rationell jordbruksdrift. Dessa bestämmelser trädde i kraft den 1 juli 1977. De har enligt min mening varit i tillämpning alltför kort tid för att man skall kunna dra några säkra slutsatser om deras effekt i just det avseende som Anton Fågelsbo tar upp.

ANTON FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag skall be att få tacka bostadsministern för att jag har fått min interpellation besvarad. Det är helt riktigt att jag vid ett par tillfällen tidigare har tagit upp den här frågan i riksdagen och att jag för ungefär ett år sedan fick det svaret av dåvarande bostadsministern att hon för sin del ansåg att ett luktservitut har begränsat värde för att reglera konflikter mellan bostadsbebyggelse och ett närbeläget jordbruk. Anton Fågelsbo instämde då i den bedömningen, sade bostadsminister Friggebo.

Min tidigare fråga var inte direkt lik den jag nu ställer. Jag instämde, men

Fredagen den
10 november 1978

*Om ökade möjlig-
heter till bostads-
byggande på lands-
bygden*

jag sade att vi vet att ett luktservitut är något som belastar bara en fastighet som blivit avstyckad från en jordbruksfastighet och att andra bostadsfastigheter kan komma med erinringar – alltså sådana fastigheter som inte har detta luktservitut.

Bostadsminister Friggebo sade också i svaret att ett sådant servitut bara kan komma i fråga i samband med fastighetsbildning. Det är precis det som jag är ute efter. Det talas även om att objektiva kriterier, dvs. sakliga kriterier, skall ligga till grund för själva avstyckningen. Därom är vi också helt överens.

Att köparen genom ett servitut utfäster sig att inte påkalla ingripande mot olägenheterna har alltså, som framgår av svaret, ingen avgörande betydelse för lämplighetsbedömningen.

Anledningen till att jag vid upprepade tillfällen tagit upp denna fråga är att det på landsbygden finns många, kanske en son eller dotter till en fastighetsägare, som bildar familj och som vill ha en tomt avstyckad på föräldrafastigheten. Även om de som vill göra en avstyckning har annan sysselsättning kanske de vid tillfälle vill hjälpa föräldrarna med lantbruket. Det kan också bli så att de övertar lantbruket och att föräldrarna sedan flyttar in i den nya bostaden.

Om man kan åberopa att bostaden behövs direkt för lantbrukets behov och alltså inte bör avstyckas till särskild tomt, är det tillåtet att bygga.

Nu förhåller det sig så att många vill begagna sig av de statliga lånen och räntesubventionerna. Av den anledningen måste en avstyckning få komma till stånd och det är här som hela den byråkratiska processen kommer in. Om man vid prövning kommer fram till att lantbruket vid något tillfälle kan orsaka det som här kallas immissioner, luktutsläpp osv., som kan bli besvärande, kan det ställas krav på att lantbruket inte skall få utvecklas på det sätt som ägaren skulle vilja.

Varför har jag då tagit upp frågan om luktservitut och möjligheterna till ett sådant? Ja, det sägs i svaret: "Efter avstyckning av det sålda området har också inskrivning beviljats för servitut i enlighet med sådant villkor i köpeavtal."

Jag har faktiskt ett sådant köpeavtal här. Säljaren är staten, lantbruksstyrelsen. I köpeavtalet står det under en av punkterna: Köparen är medveten om att lukt från befintliga och blivande djurstallar samt lukt från gödselspridning under vissa tider kan vara besvärande. Med stamfastigheten skall följa rätt att bedriva djurskötsel i den omfattning brukaren finner lämplig och nöjaktig samt rätt att sprida gödsel från stamfastighetens ägor, varvid med det försålda området följer skyldighet att utan krav på inskränkning i lantbrukets hantering eller krav på ersättning tåla detta intrång.

Detta köpeavtal skrevs in i en domsaga den 10 mars 1976. Det är alltså ett sådant servitut som jag efterlyser. Jag skulle vilja höra bostadsminister Friggebos kommentar i det här fallet. Ett statens eget organ har alltså i ett avtal skrivit in just det som jag efterlyser. Har bostadsministern någon kommentar att göra till detta?

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Det köpeavtal som Anton Fågelsbo refererar till är precis det som jag nämner i andra stycket i mitt svar, där jag talar om att det har funnits ett sådant avtal. Det är också det enda – i varje fall av mig – kända avtal av detta slag som vi har i Sverige.

I övrigt vill jag hänvisa till mitt svar, som är ganska långt. Där förklarar jag att jag inte tror att effekterna av ett luktservitut skulle bli de som Anton Fågelsbo vill uppnå, nämligen ökad bebyggelse på landsbygden. För detta syfte är den bestämmelse som trädde i kraft den 1 juli förra året enklare, och vi har ännu inte sett effekten av den.

Jag vill också tillägga att man genom luktservitut inte blir av med de eventuella konflikter som kan uppstå på grund av att man stör varandra. Min uppfattning är att man skall försöka undvika konflikter genom att minimera riskerna för att man stör varandra. Det är också delvis en kommunal uppgift att handlägga den här typen av ärenden.

ANTON FÅGELSBO (c):

Herr talman! Bostadsministern säger att man med luktservitut inte undviker några konflikter. Men om jag begär att få köpa en tomt och kanske får den avstyckad på min föräldragård har jag ju accepterat de rådande förhållandena. Om fastigheten sedan blir såld vet köparen genom lagfarts-handlingar att det finns ett servitut som åvilar fastigheten. Han är då väl medveten om att lukten vid vissa tillfällen kan bli besvärande.

Detta är delvis en kommunal angelägenhet, säger statsrådet Friggebo. Varför går då våra kommunala myndigheter till lantbruksnämnderna och begär deras syn på saken? Lantbruksnämnderna vill tydligen helgardera sig och avstyrker därför i många fall, trots att man föregen del i ett fall – det enligt statsrådet Friggebo enda kända fallet – har skrivit in ett sådant servitut i ett köpeavtal.

Med anledning av att jag efterlyste erfarenheterna av den lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli förra året sade statsrådet Friggebo att man ännu inte hunnit få så stora erfarenheter. Det är väl riktigt. Men jag har inte bara från mitt eget län utan från flera län i vårt land – trots att jag kan erkänna att förhållandena är olika i olika län – fått påringningar i denna fråga. Problemet är detsamma: man får inte avstyckningar vid alla tillfällen trots att man inte kan finna att motiven talar mot detta. Man överklagar till länsstyrelse, och jag vet att man också går till kammarrätt i sådana här fall.

Om nu inte det här är en framkomlig väg för att lösa samexistensen och problemen när det gäller den ökade bebyggelsen som vi, statsrådet Friggebo, vet finns på landsbygden för många som vill flytta ut, kan man då tänka sig någon annan lösning? Kan man tänka sig att någon verkligen får se över frågan radikalt? Tydligt har det blivit en lösning som man i varje fall ännu inte har kommit till rätta med.

Nr 30

Fredagen den
10 november 1978

*Om ökade möjlig-
heter till bostads-
byggande på lands-
bygden*

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Enligt min mening är det bästa sättet att dessa konflikter får lösas efter hand som de uppkommer genom en nyanserad bedömning i de enskilda fallen. Det innebär alltså att man överlåter saken åt rättstillämpningen.

Till stöd för den här tillämpningen har kommunerna på många håll i sina kommunöversikter givit riktlinjer för avgöranden i tillståndsärenden av detta slag. De är alltså lokalt anpassade för speciella geografiska områden. En fortsatt utveckling i den riktningen kommer att bli möjlig genom att den översiktliga planeringen blir allt bättre och får alltmer ökad betydelse ute i kommunerna. Det ger också ett bättre underlag för att ta ställning i de enskilda ärendena, när dessa problem uppstår.

ANTON FÅGELSBO (c):

Herr talman! Det är väl inte riktigt klart i de kommunala nämnderna hur man skall handlägga dessa frågor. Man behöver tydligen inte i dag gå till lantbruksnämnden och inhämta dess yttrande.

Är statsrådet Friggebo beredd att göra ett uttalande och vidta åtgärder, så att de här synpunkterna verkligen understryks och kommer till vederbörandes kännedom för beaktande?

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till det svar som jag gav i mitt senaste anförande när det gäller den lokala bedömningen av de här frågorna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om ökad vårdutbildning

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Gunnar Olssons* (s) den 18 oktober anmälda interpellation, 1978/79:40, till socialministern, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat socialministern vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att möta det framtida behovet av utbildad personal inom hälso- och sjukvården.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Vårdutbildningen är en av de utbildningssektorer som har ökat kraftigast under senare år. Som exempel kan nämnas att antalet platser på gymnasieskolans vårdlinje har ökat med ca 35 % sedan läsåret 1974/75. Sjuksköterskeutbildningen har ökat i motsvarande mån. Vidare har en utbyggnad skett av utbildning på sociala servicelinjen och sjukgymnast- och arbetsterapeutlinjerna.

Skolöverstyrelsen och universitets- och högskoleämbetet har i sina förslag till anslagsframställning för budgetåret 1979/80 föreslagit en ytterligare

kapacitetsökning på detta område. Sålunda föreslås en ökning av antalet nybörjarplatser på sjuksköterskelinjen med drygt 650, varav merparten avser den grundläggande utbildningen. Enligt förslagen bör operationsassistentlinjen byggas ut, vilket också gäller den sociala servicelinjen. I fråga om sjukgymnastlinjen anmäler universitets- och högskoleämbetet sin avsikt att senare lägga fram en plan för en fortsatt utbyggnad. Jag vill också nämna ett förslag om att öka vårdlärarlinjen. Ett uppslag som har nämnts i fråga om den utbildningen är att den skulle kunna anordnas som s. k. distansundervisning.

Underlag för en mera långsiktig bedömning av personalbehovet redovisas fortlöpande i den till socialdepartementet knutna sjukvårdsdelegationen. I delegationen ingår företrädare för bl. a. sjukvårdshuvudmännen och utbildningsmyndigheterna. För viss vårdpersonal saknas ännu behovssiffror, men arbete pågår i syfte att ta fram ytterligare metoder och material för att rätt kunna bedöma dessa frågor.

Man räknar med att det finns bl. a. 68 000 sjuksköterskor och 33 000 undersköterskor. Då antalet är så stort påverkas personaltillgången kraftigt även av små förskjutningar i sysselsättningsgraden. Under senare år har sysselsättningsgraden inom vårdområdet minskat något. Antalet registrerade arbetsmånader var förra året sex månader för en sjuksköterska och knappt fem månader för en sjukgymnast.

Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att personalbehovet på vårdområdet bedöms ur ett långsiktigt perspektiv. I planeringen måste hänsyn tas till att de flesta som genomgått vårdutbildning är kvinnor i barnafödande åldrar. Föräldraförsäkringen, som ger både män och kvinnor möjlighet att med bibehållen ekonomi stanna hemma och vårda barn, utnyttjas ännu endast av ett fåtal män. Det är därför troligt att de uppgifter jag nyss nämnde delvis förklaras av att många kvinnor kort efter utbildningen lämnar förvärvsarbetet för vård av barn. Erfarenheter från andra områden visar emellertid att kvinnorna i ökad utsträckning återgår till yrkeslivet sedan barnen blivit äldre.

Betydande insatser har gjorts och görs för att komma till rätta med bristen på vårdpersonal. Jag menar emellertid att detta inte enbart är en utbildningsfråga. Vi har, som framgått, en betydande arbetskraftsreserv inom vården. En närliggande åtgärd för att lösa personalproblemen måste därför bestå i att öka yrkesverksamheten bland den redan utbildade vårdpersonalen. De åtgärder som samhället planerar att vidta beträffande barnomsorg och arbetsmiljö bör verksamt kunna bidra till detta.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för ett fylligt svar på min interpellation.

När jag i går satt på mitt rum och tog del av innehållet i svaret, var min första spontana reflexion: Har det möjligen gått mig förbi, att utbildningsvolymen ökat i den omfattning som anges i svaret, och är därför min interpellation överflödig? Men så erinrar jag mig vad statsminister Ullsten

sade när han här i denna kammare – som då var betydligt mer välbesatt än i dag – presenterade den nya regeringens programförklaring, och då fick jag nytt mod att ändå försöka mig på att föra en debatt med statsrådet Wikström. På första bladet i regeringsförklaringen står nämligen att läsa följande: "Det finns stora brister på det sociala området och inom utbildningen. --- vi förmår inte ge all den vård som våra gamla och sjuka behöver." Därmed, herr talman, vill jag först ange några av motiven för att jag över huvud taget lämnat in den här interpellationen.

Sjukvården i Sverige har under senare år utmärkts av en besvärande brist på utbildad vårdpersonal. Denna bristsituation har också negativt påverkat sjukvården inom olika landstingsområden och avspeglas i bl. a. antalet vård dagar, antalet intagna patienter och antalet läkarbesök.

Trots stora ansträngningar från sjukvårdshuvudmännens sida för att avhjälpa personalbristen – t. ex. genom att anordna extra utbildning – har vi ändå, som jag pekat på i min interpellation, oacceptabelt många avdelningar stängda sommartid på grund av brist på vårdpersonal. Landstingens annonsering efter olika kategorier vårdpersonal har som vi märkt en tendens att öka, vilket väl också i någon mån speglar bristen. Statsminister Ullsten berörde som sagt problemet i sin regeringsförklaring här i kammaren den 11 oktober.

I bristsituationer kommer alltid glesbygderna i kläm. Tillgången på personal varierar starkt i olika delar av landet. Vi har stora vakanser i glesbygderna, bl. a. i mitt eget hemlän. Antalet tjänster stämmer inte överens med tillgången på personal. Vi har här ett stort läckage.

Sjukvårdshuvudmännen är inte intresserade av antalet tjänster utan av den personal som står till buds. Oftast avstår sjukvårdshuvudmännen från att inrätta nya tjänster inom bl. a. öppenvård och långtidsvård därför att man vet att man inte får några sökande.

Skall vi komma någorlunda snabbt i balans för att klara bristområdena måste vi som jag ser det intensifiera utbildning och fortbildning. Alltsedan jag kom till riksdagen för åtta år sedan har jag varje år motionerat om bl. a. en breddning av utbildningen av sjukgymnaster – en mycket viktig yrkeskategori när det gäller att rehabilitera sjuka människor. Socialutskottet har gett mig välvilliga skrivningar, men sådana leder som bekant inte fram till några konkreta åtgärder.

I sitt svar säger nu utbildningsministern att en utbyggnad av utbildningen av sjukgymnaster har skett. Men är det egentligen så mycket som har hänt i fråga om denna för framför allt långvården så viktiga yrkeskategori?

Vi har utbildning förlagd till Lund, Stockholm, Göteborg och Uppsala med totalt 334 intagningsplatser per år. Avsikten är att Umeå skall starta vårterminen 1979 med 32 platser. Det är nu flera år sedan man försökte komma i gång i Umeå, men man har inte lyckats på grund av brist på vårdlärare. Ett försök gjordes i Örebro för en tid sedan, men efter bara ett par veckor fick eleverna återvända hem därför att det inte fanns lärare. Jag tycker inte att det här är någon särskilt ljus bild.

I sitt svar antyder statsrådet att vi senare kan vänta oss en plan för fortsatt

utbyggnad av sjukgymnastlinjen, och jag vill gärna fråga statsrådet om han möjligen kan ange tidsplanen för detta litet närmare.

Herr talman! Sjukvården har under 1960- och 1970-talen närmast exploderat i omfattning och förändring. En sådan snabb utveckling kan ge växtvärk, och så har också skett. Den snabba utvecklingen har lett till att sjukvårdens innehåll och vårdens inre miljö på många håll blottar brister. Med den inre miljön i vården menar jag då såväl patientens vårdmiljö som den anställda personalens arbetsmiljö.

Vi har i vårt land den yppersta sjukvård som kan erbjudas i fråga om medicinsk och teknisk utveckling. Men nu måste vi också se till att vi kommer i kapp med den mänskliga dimensionen. Vi måste från samhällets sida helhjärtat ställa upp för att ge våra gamla och sjuka en bättre omvårdnad. Som jag säger i min interpellation måste de äldre ha en självklar rätt till den välfärd de själva har varit med om att bygga upp. Det gäller inte minst hälso- och sjukvården.

I dag står 13 000 långtidssjuka i kö för vårdplats inom den kroppsliga långtidsvården. Enbart åldringsutvecklingen medför ett behov av ytterligare ca 1 600 vårdplatser per år. Här finns alltså argumenten för att vi bör bredda vår utbildning och fortbildning.

Behovet av utbildad personal bara växer, och ligger det något allvar bakom vad vi politiker talar om när vi är ute i vår mötesverksamhet, nämligen behovet av en mänskligare vård, då måste vi också se till att vi får en större personaltäthet.

Jag tycker gott att vi kan ställa upp och erkänna att vi genom den snabba utvecklingen inte förmått att i tillräcklig utsträckning beakta de mänskliga relationerna i sjukvården.

Att bygga nya sjukhus, sjukhem och öppenvårdscentraler, förse dessa med en högtstående teknisk utrustning som hör till de modernaste i hela världen, fylla lokalerna med sjuka och vårdbehövande människor och sedan sakna erforderlig personal, det är inte att betrakta som en fullgod vård. Det är f. n. ont om läkare. Det är ont om sjuksköterskor, sjukgymnaster och arbetsterapeuter, och det är ont om nattpersonal och framför allt om personal i långtidsvården. Som jag förut varit inne på har en del regioner det värre än andra.

Herr talman! Personalbristen är en av orsakerna till den kritik vi så ofta möter och som sprider en negativ attityd till sjukvården, en negativ attityd som tyvärr slår generellt, rakt över. Detta ger inte full rättvisa, då undersökningar har visat att över 90 % av patienterna och personalen trivs bra eller t. o. m. mycket bra.

Men de brister jag här har talat om finns framför allt inom långtidsvården. Ser man på utvecklingen hittills under 1970-talet finner man att prioriteringen av långtidssjukvården och den öppna vården inte har slagit igenom på personalsidan.

Ser vi framåt i tiden måste vi konstatera att befolkningsutvecklingen är det mest oroande. Vi blir visserligen inte så många fler i det här landet, men i genomsnitt blir vi äldre. Till 1985 kommer antalet personer över 70 år att öka

med 150 000 till totalt 1 miljon. Det är en utveckling med mycket långtgående konsekvenser, eftersom hälften av all sjukvård i vårt land går till dem som är 70 år och äldre.

Jag vill med det här ha sagt att vi nu måste, trots vad som anges i det fylliga svaret, se till att bredda utbildningen av personal i vården. Vi måste också försöka få bort könstänkandet och stimulera pojkar att söka till den 2-åriga vårdlinjen i gymnasieskolan. Pojkarna behövs framför allt i långtidssjukvården.

Jag har i dag på morgonen fått uppgift om att 7 000 ungdomar som förra året sökte utbildning inom något av vårdområdena blev avvisade. De problem som vi nu diskuterar bör verkligen få stå i fokus för samhällets intresse, när vi i dag politiskt vill skapa förutsättningar för arbete åt alla som önskar det.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM :

Herr talman! Det är alldeles riktigt att vi har stora problem på det här området, men som jag framhöll i mitt svar är det inte enbart en utbildningsfråga. Jag påvisade i mitt svar att ungefär hälften av dem som har sjuksköterskeutbildning i dag inte är i tjänst, eller rättare sagt att den genomsnittliga tjänstgöringstiden ligger på sex månader och knappt fem månader för sjukgymnaster. Det är möjligt att vi behöver öka utbildningskapaciteten ytterligare. Som jag nämnde i svaret kommer detta också att ske på vissa områden. Men parallellt måste vi också vidta åtgärder, så att fler av dem som har denna goda utbildning även utövar yrket.

Vad beträffar sjukgymnastutbildningen är detta ett av de områden som utredningen Vård 77 behandlade. Den utredningen är just nu ute på remiss. Vi väntar svaren till den 15 december. Vår avsikt är att lägga fram en proposition under vårriksdagen. Här tror jag att det är nödvändigt med en ganska kraftig utbyggnad av sjukgymnastutbildningen.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag tackar speciellt för vad statsrådet sade senast, nämligen att statsrådet är ense med mig om att det här rör sig om en yrkeskategori där utbildningen bör breddas ordentligt. Vi har ju fortfarande långvårdskliniker ute i landet, där det ligger sjuka människor, som behöver rörelsebehandling men som inte får sådan, därför att det saknas sjukgymnaster.

Statsrådet berörde också i sitt svar att många kvinnor kort efter sin utbildning lämnar förvärvsarbetet för vård av barn. Detta är riktigt, men vad som i ännu större utsträckning slår sönder vårdorganisationen på många håll i landet är trenden att allt fler vårdanställda överger heltidsarbete till förmån för deltidarbete. Det är framför allt detta som gör att jag tror att vi i framtiden måste ha en mycket stor utbildningsvolym för att kunna erbjuda välutbildad personal och fylla på där vakanser uppstår. Nog måste väl statsrådet hålla med mig om att den omständigheten att fler ungdomar nu exempelvis söker sig in på gymnasieskolans vårdlinje och att vi har så stora problem med att klara personalförsörjningen, och då som sagt framför allt inom långtidsvården, är skäl till att bredda utbildningen, i synnerhet som vi nu har mycket stora

svårigheter att klara ungdomsarbetslösheten.

När vi talar om att öka utbildningsvolymen skall vi också vara medvetna om att bristen på utbildningsresurser i dag sätter küppar i hjulen för oss. Det svåraste problemet har väl statsrådet i någon mån berört, nämligen bristen på just vårdlärare. Nästan var fjärde lärartjänst saknar i dag en behörig innehavare. Den statliga lärarutbildningen måste öka och bättre anpassas till vårdutbildningens verkliga behov. Det visar bl. a. det som inträffat i Umeå och i Örebro när det gäller sjukgymnastutbildningen. I t. ex. Örebro måste denna avbrytas på grund av brist på vårdlärare.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag tror att Gunnar Olsson och jag är ganska överens. Det är nödvändigt att vi förstärker vårdutbildningen, men en snabbare väg vore naturligtvis att, om möjligt, förmå en del av dem som redan i dag har sådan utbildning men som upphört med sin yrkesverksamhet att återuppta denna.

Vidare är det naturligtvis en underlig situation att vi har en stor ungdomsarbetslöshet samtidigt som vissa sektorer ropar på arbetsinsatser. Med gemensamma ansträngningar från statens och landstingens sida tror jag att vi kanske skulle kunna få tillgång och efterfrågan inom sådana sektorer att mötas bättre än vad som sker i dag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1978/79:16 till utbildningsutskottet

1978/79:39 till skatteutskottet

1978/79:40 till lagutskottet

1978/79:50 bil. 1 till socialutskottet

bil. 2 till skatteutskottet

bil. 3 till socialförsäkringsutskottet

bil. 4 till arbetsmarknadsutskottet

i övrigt till finansutskottet

1978/79:52 till arbetsmarknadsutskottet

1978/79:54 och 56 till skatteutskottet

§ 7 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1978/79:73–77

§ 8 På hemställan av talmannen beslöt kammaren kl. 10.27 att ajournera sina förhandlingar till kl. 14.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 9 Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Fredagen den
10 november 1978

*Meddelande om
ändring i den preli-
minära tidsplanen*

§ 10 Meddelande om ändring i den preliminära tidsplanen

TALMANNEN:

Med ändring av den preliminära tidsplanen blir kammarens sammanträde torsdagen den 16 november ett bordläggningsplenium, som tar sin början kl. 12.00. Därvid besvaras ett stort antal frågor.

§ 11 Anmälades och bordlades

Propositioner

1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79

1978/79:27 om utvidgning av Sveriges sjöterritorium

1978/79:35 om ekonomiskt stöd till vissa rederiföretag

1978/79:38 om ändring i lagen (1970:989) om införande av fastighetsbildningslagen

1978/79:42 om inkomstberäkning enligt bokföringsmässiga grunder i inkomstslaget annan fastighet, m. m.

1978/79:43 om medelsanvisning m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 inom industridepartementets verksamhetsområde

1978/79:44 med förslag till en ny jordbruksbokföringslag, m. m.

1978/79:46 om stöd till vissa energibesparande åtgärder inom näringslivet

1978/79:48 om ändring i vallagen (1972:620), m. m.

1978/79:49 om vissa varvsfrågor

1978/79:51 om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

1978/79:60 om åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet

1978/79:62 om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, m. m.

1978/79:63 med förslag till lag om ändring i byggnadslagen (1947:385)

§ 12 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1978/79:1 med anledning av justitieombudsmännens redovisning av sin verksamhet till 1978/79 års riksdag jämte motion

1978/79:9 med anledning av motion om folkrörelsernas roll i samhället

1978/79:10 med anledning av motion om ytterligare bestämmelser om folkomröstning

Justitieukskottets betänkanden

1978/79:4 med anledning av motion om ändrade lagbestämmelser rörande narkotikabrott

1978/79:8 med anledning av motion om nämndemäns tjänstgöring i domstol

Lagutskottets betänkande

1978/79:3 med anledning av motion om rådgivning till försäkringstagare

Försvarsutskottets betänkanden

1978/79:5 med anledning av motion om decentraliserad beredskapslagring av olja

1978/79:6 med anledning av motion om beredskapslagringen av olja

1978/79:7 med anledning av motion om beredskapslagringen av olja

Socialutskottets betänkanden

1978/79:14 med anledning av motion om information rörande arbetsmiljörisiker

1978/79:15 med anledning av motioner om vissa läkemedelsfrågor

Utbildningsutskottets betänkande

1978/79:9 med anledning av motion om vävläroutbildning

Näringsutskottets betänkanden

1978/79:1 med anledning av propositionen 1977/78:178 med förslag till lagstiftning om marknadsföringen av alkoholdrycker och tobaksvaror jämte motioner

1978/79:3 med anledning av propositionen 1977/78:186 med förslag till lag om ändring i lagen (1975:985) om tillfällig handel jämte motioner

Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 9 november

1978/79:78 av *Alf Lövenborg* (apk) till utrikesministern om åtgärder för att stoppa vapenexporten till Indonesien:

Enligt statistiska centralbyråns redovisning av den svenska exporten säljer Sverige vapen till Indonesien.

Indonesien har inte bara en diktatorisk regim med massmord på inemot 1 miljon indoneser (åren 1965–1966) samt fortfarande världens största antal politiska fångar på sitt samvete. Regimen har också gjort Indonesien till ett krigförande land. Den 7 december 1975 invaderade stora indonesiska styrkor portugisiska Timor, den nyligen självständiga Demokratiska republiken Östra Timor. På juldagen satte Jakartaregimen in ytterligare trupper, vilka därmed uppgick till ca 40 000. Befrielsefronten Fretilin försvarar fortfarande Östra Timor mot de indonesiska ockupationstrupperna. Indonesernas krigföring blir alltmer brutal, och det är inte bara inslaget av amerikanska

*Meddelande om
fråga*

rådgivare som påminner om Vietnamkrigets antigerrillametoder – napalm, växtgifter, koncentrationsläger osv.

Den svenska regeringen kan inte vara ovetande om att Indonesien är ett krigförande land. I FN har Sverige röstat för resolutioner som fördömer Indonesiens invasion och ockupation och har krävt omedelbart bortdragande av alla trupper.

Men samtidigt som den svenska regeringen har full vetskap om att Indonesien är ett krigförande land och t. o. m. fördömer detta godkänner man alltså vapenexport till detta land.

Någon vapenexport förekom inte 1975 och 1976. Men medan Indonesiens angreppskrig fortsätter sker vapenexport såväl 1977 som 1978. Under månaderna januari–juni i år exporterade Sverige 3 ton delar till vapen för militärt bruk till ett värde av 1 504 000 kr. Enligt SCB gäller det delar till ”Artillerivapen, kulsprutor, kulsprutepistoler och andra eldvapen och utskjutningsanordningar för militärt bruk (andra än revolverar och pistoler)” – någon närmare precisering förekommer inte.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Överväger utrikesministern att vidta åtgärder för att stoppa den svenska vapenexporten till Indonesien?

§ 14 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 9 november

1978/79:123 av *Karl-Erik Svarthberg* (s) till statsrådet Hedda Lindahl om villkoren för finska läkares tjänstgöring i Sverige:

Företagshälsovården i Partille kommun har anställt en finsk läkare. Vid förfrågan hos socialstyrelsen om den finska läkarlegitimationen också gäller i Sverige gavs beskedet att finsk legitimation ger behörighet att tjänstgöra som läkare i offentlig tjänst, exempelvis som distriktsläkare. Däremot krävs en kompletterande 14 dagars kurs i socialrätt för behörighet att vara läkare ”i privat tjänst”, exempelvis på företagshälsovården i Partille, trots att kommunen är en av huvudintressenterna.

Trots att läkaren förklarar sig villig att genomgå ifrågavarande kurs föreligger enligt socialstyrelsen inte någon möjlighet till dispens. Nästa kurs i socialrätt anordnas enligt uppgift inte förrän i april. Detta innebär att den finske läkaren är förhindrad att tjänstgöra på företagshälsovården fram till omkring den 1 maj. Däremot skulle han utan vidare kunna tjänstgöra som distriktsläkare på den närliggande vårdcentralen.

Både de fackliga företrädarna och arbetsgivarrepresentanterna upplever de byråkratiska bestämmelserna i det här fallet som anmärkningsvärda.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att undanröja byråkratiska hinder för finska legitimerade läkare att tjänstgöra i Sverige?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 14.01.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 30

Fredagen den
10 november 1978

*Meddelande om
fråga*